

Zkušenosti ze světa

Národní dětský dům — Akce pro děti

V roce 1996 jsem strávila pět měsíců ve speciální internátní škole pro tělesně a mentálně postižené děti v Anglii, pracovala jsem zde jako dobrovolník. Škola se jmenuje Penhurst School a je součástí organizace National Children's Home — Action for Children (Národní dětský dům — Akce pro děti). V následujícím článku se zmíním o historii organizace a podělím se se čtenáři o své zkušenosti ze samotné školy.

Počátek organizace sahá do roku 1869, kdy metodistický kněz Thomas Stephenson založil v Londýně The Children's Home (Dětský dům). Když Stephenson přišel do Londýna, velmi ho dojala chudoba dětí ve čtvrti, kde sloužil. (Připomeňme si, že viktoriánská doba s sebou přinesla nejen hospodářský rozmach, ale také dramatický nárůst populace a nejnižší vrstvy obyvatelstva.) Stephenson přišel s myšlenkou založit domov pro chudé chlapce, kde by byli v bezpečí před chudobou, kriminalitou a bezbožností. Od roku 1871 byly do domova přijímány i dívky. Do roku 1908 se tato charitativní organizace rozrostla na Národní dětský dům (The National Children's Home). Organizace začala hledat pro děti adoptivní rodiny, a to se jí dodnes daří.

Od počátku se Národní dětský dům zabýval i ústavní péčí o nemocné a postižené děti. V 60.–70. letech našeho století se začala tato péče velmi rozvíjet v duchu myšlenek, že dětí by měly být „vysvobozeny“ z „problémových“ rodin a umístěny do ústavní péče. Přemýšlelo se však také o tom, jak pomoci rodinám, které mají jakékoli problémy, jak předcházet jejich nárůstání, a tak předcházet i umístování dětí do ústavní péče. Začal se rozvíjet program Pomoc rodině (Family Aid Scheme), jehož náplní je pomáhat s výchovou dětí v denních opatrovnách a rodinných centrech. Při svém vzniku byly tyto instituce novinkou, dnes dominují práci organizace Národní dětský dům.

Rozvoj zaznamenávají i další společenské projekty: práce s lidmi bez domova, s mladými lidmi, kteří opouštějí ústavní péči, práce s postiženými dětmi a s mladými lidmi, kteří se dostali do sporu se zákonem. Nejnověji se NCH (National Children's Home) zabývá zřizováním center pro pomoc dětem, které se staly oběťmi kriminálních činů (zneužití, týrání apod.). Vedle této činnosti dále pokračuje rozvoj ústavní péče o postižené děti.

Rozšiřování aktivit Národního dětského domu se odrazilo v roce 1994,

kdy na sebe organizace vzala novou identitu a stala se Akcí pro děti (Action for Children). Název organizace tedy dnes zní NCH Action for Children. NCH Akce pro děti má dnes vedoucí úlohu mezi charitativními organizacemi, které se zabývají péčí o děti, a má velký vliv v boji za dětská práva. Jejím cílem je zajistit lepší kvalitu života nejzranitelnějších dětí v Británii a o to se NCH snaží prostřednictvím 217 projektů. Organizace spravuje:

- 108 rodinných a komunitních center, která pomáhají rodinám v tísní, a snaží se tak předejít krizím ve vztazích v takových rodinách.
- 22 různých služeb pro děti s postiženími, které se snaží těmto dětem pomoci prožít plnější život v jejich rodinách tak, že pro ně hledají pomocníky, programy zahrnují i zvláštní rodinná centra.
- 22 projektů, jejichž cílem je pomáhat dětem bez domova a těm, které opouštějí ústavní péči.
- 23 projektů založených na práci v komunitách, tyto projekty mají pomoci mladým lidem, kteří porušili zákon, najít lepší způsob jejich života.
- 14 center pro děti, které se staly oběťmi sexuálního zneužití a násilí, specialisté v těchto centrech se snaží pomoci dětem a jejich rodinám překonat trauma ze zneužití.
- 12 poradních služeb, které pomáhají rozvádějícím se manželstvím zajistit výchovu jejich dětí, tyto poradny pracují také s mladými lidmi, kteří mají různé problémy.
- 12 domovů a internátních škol pro děti těžce fyzicky postižené a děti se složitými poruchami učení.
- 4 adoptivní služby, které hledají pro postižené děti adoptivní rodiče nebo rodiny, které by si chtěly tyto děti osvojit.

NCH pracuje také v karibských státech, v Belize a Zimbabwe.

Jak organizace získává prostředky pro svou činnost? Peníze pocházejí z darů od soukromých osob a také z rozpočtů obecních a školských úřadů. Roční rozpočet NCH Action for Children je 50 milionů liber. Pro zajímavost, v roce 1869, kdy vznikl Dětský dům, to bylo 250–300 liber.

Vraťme se však k samotné *Penhurst School*. Jak jsem se již zmínila, je to internátní škola, která se v současnosti specializuje na péči, výchovu a vzdělávání mentálně a fyzicky postižených dětí. V souvislosti s používanou terminologií je dobré říci, že v *Penhurst School* (ani v žádných materiálech, které mám k dispozici) se nepoužívá označení „mentálně postižené dítě“, mluví se o dětech, které trpí „těžkými a složitými poruchami učení“ (profound and multiple learning difficulties). Ve vztahu k fyzickým postižením se užívá termínů „handicapované dítě“ nebo „fyzicky postižené dítě“.

Penhurst School se nachází v Chipping Norton, malém městečku blízko Oxfordu. Škola má za sebou více než sto let péče o postižené děti. V současné době má škola 24 dětí, o které se stará celkem 65 pracovníků — pečovateli a učitelů, včetně dobrovolníků a těch, kteří jsou v Penhurst School zaměstnání jen na částečný úvazek. S postupem doby trpí děti, které do Penhurst přicházejí, stále složitějšími a těžšími postiženími a poruchami, což vyžaduje operativní změny ve vybavení školy a internátu tak, aby bylo možno uspokojit potřeby všech dětí co nejlépe. Mění se samozřejmě i program práce s dětmi, není již např. tak jednoduché brát děti na výlety (vždy je nutné zajistit dostatečný počet pracovníků, protože všechny děti jsou upoutány na vozíček, a tedy je nutné zajistit opatrovatele pro každé dítě, které jede na výlet).

Jak se vlastně děti do Penhurst School dostávají? Ve Velké Británii mají školské úřady ze zákona povinnost vyhledávat a evidovat děti, které vyžadují zvláštní péči. Jednotlivé případy se pak posuzují z hlediska lékařského, psychologického, pedagogického a sociálního a pro dítě se hledá vhodná škola. Povinnost školní docházky je pro postižené děti stejná jako pro děti zdravé, tedy od pěti do šestnácti let. Zákon však umožňuje, aby v některých případech mohly děti ve škole zůstat déle, konkrétně v Penhurst School zůstávají děti až do 18–19 let svého věku. (Pak se pro ně hledá další vhodné zařízení.)

Cílem Penhurst School jako celku je:

- vytvářet prostředí, které podporuje a stimuluje citový, společenský a duchovní rozvoj dětí a podporuje jejich fyzický, intelektuální a smyslový rozvoj,
- poskytovat dětem nejrůznější životní zkušenosti a individuální možnosti pro jejich rozvoj,
- pomoci každému žákovi rozvíjet jeho osobní identitu, sebeúctu a vědomí jeho vlastní hodnoty,
- vytvářet a poskytovat síť pomoci, podpory a informací rodičům dětí a také komunitě, ve které žijí,
- zajišťovat, aby každé dítě bylo a zůstalo součástí své rodiny a komunity.

Péče o děti

Každý, a tedy i postižený člověk, se chce cítit dobře v prostředí, ve kterém žije. V Penhurst School je takové prostředí a atmosféra, že se tu snad každý musí cítit skvěle.

Internát je rozdělen do čtyř skupin, které nesou názvy Cedars, Livingstone, Willow a Scott. V jedné skupině je 6–8 dětí. Pracovníci Penhurst School však kladou důraz na to, aby každé dítě mělo soukromí. Některé děti mají pokoj jen pro sebe, maximálně bydlí v jednom pokoji tři děti. Při ubytování dětí se bere v úvahu hlavně jejich věk a dále také jejich potřeby. Pokoje dětí jsou velmi pěkně zařízeny. V každé skupině je společná místnost, kde si děti hrají, poslouchají společně hudbu, relaxují. Dále je v každé skupině jídelna a malá kuchyňka. Obědy připravuje kuchařka ve velké kuchyni, která je společná a je umístěna tak, že z ní lze vstoupit do každé skupiny. Snídaně, lehké večeře a někdy i obědy o víkendech připravují opatrovatelé sami.

Skupiny sice pracují odděleně, ale zároveň mezi sebou úzce komunikují a vycházejí si vzájemně vstříc, např. v době prázdnin, kdy je většina dětí doma, se skupiny spojují. Týmy profesionálních pracovníků mají za úkol vytvářet ve skupinách rodinnou atmosféru a pomáhat dětem upevňovat a používat to, co se naučily ve škole. Odpoledne o víkendech berou opatrovatelé děti na vycházky, na výlety do okolních měst, do divadel či na koncerty.

Děti žijí v Penhurst School většinou několik let. Mezi dětmi navzájem nebo mezi dětmi či jejich rodiči a opatrovateli často vznikají přátelství.

Výchova a vzdělávání v Penhurst School

Škola má čtyři třídy, do kterých jsou děti zařazovány podle věku a úrovně vývoje. Pro každé dítě je vypracován individuální učební plán. Každou třídu vede zkušená učitelka, která má k dispozici dva až tři asistenty. Poměr počtu učitelů a asistentů k počtu žáků je tak asi 1 : 1,5.

Děti se učí jak ve skupinách, tak individuálně. Výchova ve skupinách se uplatňuje především na začátku vyučování, kdy se děti a učitelé navzájem zdraví, a dále v hodinách tělesné výchovy a při tematické práci. Vyučování se řídí povinnými osnovami National Curriculum, které jsou samozřejmě přizpůsobené schopnostem dětí v Penhurst School, a je z nich vyjmuta výuka cizím jazykům. Jsou však naopak doplněny o předměty a činnosti, které se soustředí na rozvíjení motorických a komunikačních dovedností žáků. Učitelé pozorně sledují rozvoj každého dítěte a informují rodiče a pečovatele nejen o jeho pokrocích, ale také o případných problémech. Každá ze šesti tříd je plně vybavena mnoha pomůckami, potřebnou výpočetní technikou, jazykovými syntetizátory, zařízeními na vytváření světelných efektů — to vše má sloužit ke stimulování a smyslovému poznání dětí.

Škola má také *fyzioterapeutické centrum* a vlastní bazén. Cílem fyzioterapie je minimalizovat důsledky, které má pro dítě jeho fyzické postižení,

a snaha plně rozvinout jeho fyzické možnosti. V rámci fyzioterapie se děti podle svého individuálního postižení a podle svých fyzických možností učí správnému držení těla. To je v mnoha případech podporováno korzety, které doporučuje fyzioterapeut. I zde je nutná spolupráce jak s učiteli, tak s pečovateli a v neposlední řadě s rodiči dětí.

Všichni, kdo v Penhurst School pracují věří, že většina dětí s těžkými a složitými poruchami učení je schopná *komunikovat*. Může to být prostřednictvím ukázání na obrázek nebo symbol, vyjádření souhlasu či nesouhlasu s tím, co se dítěti nabízí. Někdy se dítě naučí vyjádřit své pocity nebo přání prostřednictvím komunikační pomůcky (např. si vybere nápoj podle obrázků). Program řečové a jazykové terapie je orientován na to, aby dítěti pomohl v rozvoji jeho specifických komunikačních schopností. Ve škole pracuje zkušená logopedka, která učí děti komunikovat, využívat jejich schopností, vyrábí komunikační pomůcky pro děti a sleduje rozvoj jejich schopností komunikovat. O něm pak informuje všechny učitele a opatrovatelky a samozřejmě také rodiče dětí.

Penhurst School klade důraz na *spolupráci* mezi školou a jednotlivými skupinami, mezi skupinami navzájem a mezi všemi pracovníky jednotlivých skupin, a snaží se tak napomoci kontinuálnímu rozvoji osobností dětí. Škola a internát se mohou pochlubit propracovaným systémem komunikace mezi všemi pracovníky, která probíhá pomocí pravidelných schůzek učitelů a opatrovatelů s vedením školy a internátu, učitelé se scházejí také sami, aby si promluvili o náplni výuky, o pokrocích jednotlivých dětí atd. Také opatrovatelé v jednotlivých skupinách se pravidelně scházejí a diskutují o všem, co se týká dětí ve skupinách, plánují zvláštní program pro některé víkendy, sdělují si zkušenosti.

V každé skupině se vede kniha, kam se zapisují důležité události dne, týkající se dětí nebo chodu skupiny. Každému dítěti je také vedena složka s jeho osobními údaji, jsou zde informace o jeho zdravotním stavu a postižení, jsou zde popsány jeho koníčky, návyky, zaznamenávají se návštěvy rodičů či přátel dítěte a to, kdy bylo dítě doma. V neposlední řadě jsou do složky zapisovány pokroky dítěte.

Podobné složky vedou dětem i učitelé ve škole. Jde o tzv. Zápisy o dosažených úspěších (Record of Achievement), které obsahují také fotografie činností dítěte ve škole a mimo ni, např. z výletu. O úspěších dítěte ve škole jsou informováni opatrovatelé, rodiče dětí a zúčastněné úřady (školský úřad, sociální úřad).

Každému dítěti v Penhurst School je z týmu opatrovatelů ve skupině přidělen tzv. *klíčový pracovník* (key worker). Tato osoba nese zodpovědnost za řadu činností a úkolů týkajících se každodenního života dítěte. Jedná se

např. o nákup oblečení a hygienických potřeb (to zvláště u dětí, které se ne-setkávají často s rodiči), psaní dopisů rodičům a sourozencům, individuální činnost s dítětem ve skupině. Klíčový pracovník zapisuje údaje o pokrocích, ale i o potížích dítěte do jeho složky, doprovází dítě k lékaři či na úřady.

Práce učitelů a opatrovatelů je pravidelně vyhodnocována, a to jim dává možnost zamyslet se nad výsledky své práce, stanovit si cíle pro budoucnost a zjistit potřebu dalšího svého vzdělávání. Tomu se přikládá velká důležitost a všichni učitelé a opatrovatelé navštěvují přednášky nebo kurzy dalšího vzdělávání, které jsou buď organizovány samotnou školou pro všechny pracovníky, nebo které si učitelé a opatrovatelé sami vyberou z nabídky kurzů pořádaných na univerzitách či v centrech dalšího vzdělávání.

Zdravotní stav dětí sleduje kvalifikovaná zdravotní sestra, která je v Penhurst School zaměstnána na plný úvazek. Společně s lékařem místního zdravotního střediska, který se školou úzce spolupracuje, má sestra také na starosti očkování dětí a pravidelné prohlídky, konzultuje zdravotní stav dětí s učiteli a opatrovateli, je volána k případnému náhlému onemocnění dítěte. Rodiče dětí jsou zváni ke všem konzultacím o zdravotním stavu svého dítěte, mohou kdykoli lékaře či sestru navštívit. Žádná léčba se neprovádí bez jejich vědomí a při náhlém onemocnění či úraze jsou rodiče ihned informováni o stavu svého dítěte.

Krátce se ještě zmíním o životě a práci dobrovolníků v Penhurst School. Většinou se jedná o mladé lidi, kteří ukončili střední školu a před vstupem na vysokou školu chtějí získat zkušenosti. Jako dobrovolníci zde pracují nejen lidé z Velké Británie, ale také z Německa i z jiných zemí Evropy. Do Penhurst School se dostávají prostřednictvím organizace Volunteer Connection (volunteer — dobrovolník, connection — spojení). Tato organizace se zabývá hledáním dobrovolných pracovníků pro různá pečovatelská zařízení a také nabízí a pomáhá hledat práci v pečovatelských službách těm, kteří o ni mají zájem. Dobrovolníci v Penhurst School pracují od začátku do konce školního roku, tj. od začátku září do konce července. Bydlí v budovách internátu a v hlavní budově, kde sídlí také vedení Penhurst School. Po příchodu do zařízení všichni absolvují kurs bezpečného zvedání dětí (safe lifting) a kurz zdraví a bezpečnosti při práci (health and safety at work). Dobrovolníci pracují jak v internátě jako pomocní opatrovatelé, tak jako asistenti ve škole, u fyzioterapeuta nebo logopeda.

Co říci o Penhurst School na závěr? Je to malá škola, kde všichni znají všechny a všichni usilují o to dát těžce postiženým dětem možnost žít šťastný a naplňující život. To přesně vystihuje motto tohoto výjimečného zařízení:

„Penhurst puts children first by enabling them to lead happy and fulfilling lives, both now and in the future.“ (Penhurst staví děti na prv-

ní místo tím, že jim umožňuje prožívat šťastný a naplňující život jak dnes, tak v budoucnosti.)

Marie Filipová

Poznámka

V článku byly použity informační materiály NCH Action for Children a Penhurst School.